

BEHARANGOZÓ

*A hódmezővásárhelyi görögkeleti templom
című kiadványhoz*

„... Elismerjük a kereszténység nemzetmegtar-
tó szerepét. Becsüljük országunk különböző vallási
hagyományait...”

(Nemzeti Hitvallás)

(Részlet Magyarország 2012. január 1-től hatályos alaptörvényéből)

230 éve, hogy II. József *Tűrelmi Rendelete* (1781. október 25.) lehetővé tette minden Magyarországon élő ortodox keresztény közösség számára a templomépítést. Hódmezővásárhelyen is csak ezt követően, 1783-ban kezdték építeni az 1792-ben Isten Anyja születése tiszteletére felszentelt, egyhajós, copf stílusú görögkeleti templomot, melyet mai formájában 1888–89-ben restauráltak. A templomtorony megrongálódása miatt ekkor új tornyot is építettek a templomhoz. Napjainkban is zajlik a belső fal képek restaurálása, valamint 2011-ben a Tornyai Városrehabilitációs Programnak köszönhetően a templomkülső is megújul. A parókia épületét még 2010-ben elbontották, helyére a Bessenyei Ferenc Művelődési Központ új, az 1948 és 1951 között épült régi épülettel harmonizáló, modern épülete kerül. Ezzel együtt a templom környezete is teljesen megújul. A térrekonstrukciós munkálatok során kerültek elő azok a templom körüli kripták, ahová az egyház jeles személyeit temethették. Elsősorban a templom korai történetének kutatása során felmerülő kérdések ösztönöztek arra, hogy egy rendhagyó és hódmezővásárhelyi viszonylatban hiánypótló kiadvány készítését tűzzem ki célul. A Hódmezővásárhelyi Görögkeleti Egyházközség segítségével és a szegedi Szent György Nagyvertánú Magyar Ortodox Egyházközség hozzájárulásával egy olyan kiadvány készül, melyben a hódmezővásárhelyi görögkeleti egyház történetét, a több mint 200 éves templom építészeti és művészettörténeti emlékeit eddig nem tárgyalt részletességgel mutatjuk be. Az illusztrációkban gazdag, többnyelvű kiadvány nem csak a helytörténet egy mozaikját szeretné a helyére illeszteni, hanem vezetőként kíván szolgálni minden helybeli és a városba idegenként érkező vendég számára, hogy jobban megismerhessék

Hódmezővásárhely egyik kiemelkedő műemlékét és az ortodox közösség életét. Egyúttal emléket kívánunk állítani a hódmezővásárhelyi görögkeleti egyházközség alapítóinak és egykori tagjainak, akik sokat tettek a város oktatásáért, kultúrájáért és helyi értékeket teremtettek. A kiadványt az anyagi források függvényében a templom és térfelújítás befejezését követően tervezzük megjelentetni.

Csányi Viktor

A VÁSÁRHELYI SAJTÓ FELTÁRÁSA

A Németh László Városi Könyvtár sajtóbibliográfiái
tevékenysége

2011 tavaszán véget ért egy közel fél évszázada tartó munka a Németh László Városi Könyvtárban. Elkészült a vásárhelyi sajtó 142 (1869-2011) esztendőnyi anyagának feldolgozása, kutathatóvá, kereshetővé vált a közel másfél évszázad több mint 100000 cikke.

RETROSPEKTÍV BIBLIOGRÁFIÁK

A helyismereti gyűjtemények létrehozását célzó 146/1964-es miniszteri utasítást követően 1965. július 1-jén Kárász József vezetésével Hódmezővásárhelyen, a Megyei Könyvtárban megindult a helyismereti munka egyik alaptevékenysége, a rendszeres sajtófigyelés és a cikk-katalógusépítés. Kárász József gyűjtőmunkájának eredményeként 1969-ben elkészült az 1944. október 23-tól 1945. április 17-ig terjedő időszak *Az új élet kezdetén* című cikkbibliográfia, amely „alapköve”, etalonja lett a Németh László Városi Könyvtárban a mind a mai napig tartó bibliográfiái tevékenységnek. Kárász József 1975-ben nyugdíjba ment, munkáját, az év október 1-jétől Kőszegfalvi Ferenc vette át, lett a könyvtár főállású helyismereti munkatársa, akire ezután nemcsak a napi rendszeres feladatok elvégzése hárult, hanem az időközben megyeiből városi könyvtárrá alakult intézményben a vásárhelyi helyismereti gyűjtemény kialakítása is. Kárász József nyugdíjasként folytatta a foltárás 1969-ben abbamaradt „rabszolgamunkáját”. 1979-ben látott napvilágot az 1945 és 1949 közötti időszak öt különböző napilap (*Vásárhelyi Népe, Alföldi Újság, Vásárhelyi Független Újság, Független Újság, Délvidéki Hírlap*) és egy hetilap (*Alföldi Hétfő*) közel 15 ezer cikkét feldolgozó, az A koalíciós idők elnevezésű repertórium. Majd folytatta az 1949-től 1965-ig terjedő időszak cédulázását. Az évek során elkészült több tízezer tétel, témák szerint és ezeken belül szoros időrendben sorakozott a helyismereti gyűjtemény katalógusszekrényének fiókjaiiban. A visszakeresés időigényes folyamat volt, tehát a mutató elkészítése alapvető fontosságú feladat lett volna, amire azonban Józsi bácsi már nem vállalkozott. 1987-ben Herczeg Mihály nyugalmazott levéltár-igazgató került rész munkaidőben a helyismerethez, aki Kőszegfalvi Ferenc ösztönzésére látott hozzá a fiókokban lévő cédulaanyag mutatózásához, elkészítve az 1949-1953 közötti évek feltárását a *Hódmezővásárhelyi újságok repertórium*a címmel. 1991-ben Józsi bácsi végleg itthagya az intézményt, még a rész munkaidős állásra sem tartott igényt, Herczeg Mihály az előtte való évben távozott. Az így egyedül maradt Kőszegfalvi Ferenc munkája mellett nem tudta átvenni a retrospektív feltárás feladatát is. 1992-ben Borus Gábor került Kőszegfalvi Ferenc mellé a helyismereti csoportba, aki a munkával való ismerkedés során folytatta a két évvel korábban megszakadt feltárást. Éves rendszerességgel készültek a retrospektív (visszatekintő) repertóriumok (önállóan jelent meg az 1956-os forradalmi időszak három különböző sajtójának feldolgozása), egészen 2006-ig az

1970-es esztendő irodalmával bezárólag. Az említett 1970-es bibliográfiával a vásárhelyi sajtó közel 33000 cikke vált kereshetővé. A házi sokszorosításban készült bibliográfiákat az országos kötelespéldány szolgáltatáson kívül a város kulturális intézményeibe is eljuttatta a könyvtár.

KURRENS BIBLIOGRÁFIÁK

A rendszeres napi sajtófigyelés hatalmas tömegűvé duzzadt cédulaanyag élővé tételének kényszere arra ösztönözte Kőszegfalvi Ferencet, hogy éves rendszerességgel kiadványban gyűjtse össze és adja közre a város válogatott irodalmát. Az „adatbázis” adott volt, a cédulák tömege tematikus rendben álltak a katalógusszekrényben. 1984-től jelentette meg a feldolgozott, mutatózott anyagot *Hódmezővásárhely válogatott irodalma* címmel. A 80-as évek anyagát nagyobb részben az egyetlen helyi lap, a *Csongrád megyei Hírlap* vásárhelyi kiadásában megjelent írások, a rendszerváltás után a számos helyi kezdeményezés folytán színesebbé váló sajtó a *Vásárhelyi Promenáda*, *Vásárhelyi Tükör*, *Vásárhely és Vidéke*, valamint a megyei hírlapból alakult *Délvilág* és a *Reggeli Délvilág* c. lapok cikkei adták. A kurrens bibliográfiák 2003-as esztendővel zárták a sort több mint 10000 tételt (cikket) gyűjtve össze. Természetesen a sajtófigyelés folyamata nem fejeződött be ebben az évben, a munka a mai napig folytatódik, de a rögzítés már nem cédulákra, hanem számítógépre történik. Mivel az előbbi gyűjtemények válogatott cikk-bibliográfiák voltak, a helyismereti katalógusszekrényben még több ezer cédula maradt téma szerinti rendben.

A bibliográfiák sora mellett két másik vállalkozást kell megemlítenünk, melyek az éppen aktuális várostörténeti monográfia előkészítését szolgálták. Az 1980-as években a könyvtár és a levéltár közös munkája eredményeként elkészült a vásárhelyi sajtó 1869-es megindulásától az 1920-ig terjedő időszakának cédulázása. A másik, a rendszerváltás környékén – igaz nem a könyvtár kötelékén belül – indult „vállalkozás”, egy lelkes kutató, Laurencz Dénes ny. építésmérnök több mint két évtizedes munkája nyomán megszületett a két világháború közötti sajtó, a *Vásárhelyi Reggeli Újság* 1921-1944, a *Vásárhelyi Újság* 1921-1939-ig és a *Népújság* 1936-1940-ig terjedő időszakának, válogatás nélküli feltárása. Sajnos azonban e gyűjteményekben nem lehetett keresni.

SZÁMÍTÓGÉPES ADATBÁZISOK

A könyvtári gépesítés előrehaladtával, 2005-ben Fülöpné Rákos Éva és én *Hódmezővásárhelyi cikk katalógus* (<http://katalogus.nlvk.hu/index.php>) elnevezésű adatbázis építését kezdtük meg. Mivel a fentebb említett hagyományos bibliográfiák tökéletesen feltárták, kereshetővé tették a sajtó egy részét, első feladatunk az 1869-től kezdődő anyag számítógépes visszakereshetővé tétele volt. Ezzel párhuzamosan elkészült az 1971-gyel kezdődően a megyei napilap feldolgozása, a két világháború közötti anyag digitalizálása (Ez utóbbi a könyvtár elektronikus könyvtárában kereshető: <http://jadox.nlvk.hu/jadox/>), továbbá ebben az évben (2011) zárult a katalógusszekrényben maradt cédulák bevitelére, és természetesen nap, mint nap folyik a helyi és országos sajtó helyi vonatkozású cikkeinek rögzítése is.

Borus Gábor

A MEGGYŐZŐDÉS MÁRTÍRJA

– Szabó Imre tanító életútja –

„... **H**uszonnégy éves tanító, előbb erős függetlenségi, majd köztársaságpárti hírlapíró. Magyar fajtánk iránti nagy rajongásáért és komolyságáért szerették a művészek, akiknek hűséges tisztelő barátjuk volt minden időkben. Leginkább magyar ruhában, csizmában járt, fiatalon is körszakállat viselt és Kossuth-kalapot hordott. Ha szónokolt, Kossuth Lajost látták szép magyar alakjában.” *Vásárhelyi művészélet* című könyvében Kiss Lajos állítja elénk így 1904-ből a pályakezdő fiatal értelmiségit. Hasonló meleg rokonszenv sugárzik

SZABÓ IMRE TANÍTÓ

Kenéz Sándor ügyvéd, Németh László későbbi regényhőse szavából is: „... nemes szívű emberbarát, jó lelkű, igaz magyar polgár... amikor a társulás, szövetkezés eszméit hirdetni kezdtem: a legigazibb hívem és munkatársam, aki mellett, hogy hivatását gyönyörűen tölti be, bejárta már a fél világot abból a célból, hogy magát művelje, képezze, hogy másokat képezhessen, ír, agítál, cselekszik, mindenben, ahol szépet és jót alkothat.” Ki is volt Szabó Imre? Ady földijeként, az Érmelléken, Gálospetriben 1883. április 30-án született, ahol édesapja igazgató-tanító volt. Ott is halt meg korán. Nagypapja Szalacson volt jegyző; részt vett a szabadságharcban, ezért a Bach korszak alatt elvesztette állását. Szabó Imre ősei apai ágon Simonyi óbester családjából, anyai ágon pedig Szőnyi Benjamin vásárhelyi lelképásztortól származtak. Nagymama Szőnyi Zsuzsanna volt. Szabó Imre családja a csatári Szabó nevet szerezte. A fiatal Szabó Imre gyermekkorát árvaházban töltötte, Máramaros szigetén nyert tanítói oklevelet, s első munkahelye Hódmezővásárhelyen volt, ahol a Kanálsparti, a Kállai utcai, a Bocskai utcai és a Holló utcai iskolákban tanított feleségével együtt. Feleségével, Banga Mariskával 1908. április 15-én kötöttek házasságot. Banga Mariska tanítónő Hódmezővásárhely főszámvevőjének, Banga Péternek a lánya volt. Vásárhelyre kerülése után a hasonló érdeklődésű Szabót itt könnyen befogadták a szülőföldjük népének sorsát szívükre és vállukra emelő Endre Béla, Tornyai János és a körülöttük kialakult baráti kör tagjai: Pásztor János, az akkor itt élő Rudnay, Plohn József, a néprajzi kutatást, gyűjtést akkor kezdő Kiss Lajos. A kis társaság a hatalmas sárfészekben a kultúra magvait vetette, a közművelődés oldaláról próbálta a társadalmi haladást előbbre vinni múzeum és majolikatelep alapításával, tárlatrendezéssel, folyóirat indításával. A pezsdítő légkörben a fiatal tanító hamar megkezdte publicisztikai tevékenységét. Előbb a Németh László *Égető Eszteréből* ismert *Vásárhelyi Híradónak*, Kenéz Sándor lapjának lett munkatársa, majd főmunkatársa, ennek megszűnte után dolgozott a *Vásárhelyi Reggeli Újságba*, a rövid életű *Vásárhelyi Ellenörbe* s a negyvennyolcas *Vásárhely és Vidéke*be is, de *Gyermekújság* címmel 1912-ben maga is indított hetilapot.